نامه به سردبیر

مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران
دوره سی ام شماره ۱۹۲ دی سال ۱۳۹۹ (۱۷۰-۱۶۸)

چالش های استفاده از لغات "مخاطره" و "خطر" در دو حوزه علمی در زبان فارسی

ایمان فرهی آشتیانی[۱]
داود خراسانی زواره[۲]
میثم صفی کیکله[۳]
رضا غلام نیا[۴]
حمید صفرپور[۵]

Challenges of Using the Words "Khatar" and "Mokhatereh" in Different Scientific Fields in Persian language

Iman Farahi-Ashtiani[1],
Davoud Khorasani-Zavareh[2],
Meysam Safi-keykaleh[3],
Reaza Gholamnia[4],
Hamid Safarpour[5]

[1] PhD Student in Health in Emergencies and Disasters, School of Public Health and Safety, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran
[2] Professor, Workplace Health Promotion Research Center, Department of Health in Emergencies and Disasters, School of Public Health and Safety, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran
[3] PhD in Health in Emergencies and Disasters, Malayer School of Nursing, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran
[4] Associate Professor, Department of Health, Safety and Environment, School of Public Health and Safety, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran
[5] PhD in Health in Emergencies and Disasters, Department of Nursing, School of Nursing and Midwifery, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran

سردبیر محترم

با توجه به تعاریف متفاوتی که در خصوص لغات "مخاطره" و "خطر" در دیسیپلین‌های مختلف وجود دارد، در این مقاله نویسندگان بر آن شدند تا به دلیل وجود لغات مشترک معنا شده در رشته‌های نزدیک به هم شامل ایمنی صنعتی، HSE (سلامت، ایمنی و محیط‌زیست) (Health, Safety and Environment) و سلامت در حوادث و بلایا به معنای عمیق این مفاهیم بپردازند، بنابراین به دلیل وجود لغات عربی زیاد در زبان فارسی و نبود جایگزین برای آن‌ها، به معناشناسی در زبان عربی پرداخته شد. در رشته HSE و ایمنی صنعتی، Hazard به معنای خطر، برگردان‌شده است اما در رشته سلامت در حوادث و بلایا این لغت با مخاطره بیان می‌شود. همچنین لغت Risk در رشته سلامت در بلایا به‌عنوان خطر در نظر گرفته‌شده است ولی این لغت در

مولف مسئول: داود خراسانی زواره- تهران: دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی تهران E-mail: davoud.khorasani@gmail.com
۱. دانشجو دکتری سلامت در بلایا و فوریت‌ها، دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران
۲. استاد، مرکز تحقیقات سلامت محیط کار، گروه سلامت در بلایا و فوریت‌ها، دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران
۳. دکترای سلامت در بلایا و فوریت‌ها، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران
۴. دانشیار، گروه سلامت، ایمنی و محیط‌زیست، دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران
۵. دکترای سلامت در بلایا و فوریت‌ها، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام ، ایلام ، ایران
تاریخ دریافت : ۱۳۹۹/۳/۶ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات :۱۳۹۹/۳/۱۳ تاریخ تصویب : ۱۳۹۹/۴/۲

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-07]

رشته‌های HSE و ایمنی صنعتی معادل فارسی ندارد و همان لغت ریسک بیان می‌شود. Hazard در ایمنی صنعتی (HSE) و Risk در سلامت در حوادث و بلایا با یک عنوان در ایران نامیده می‌شوند به عبارتی در لفظ، هر دو آن را خطر خطاب می‌کنند. حال واقعا لفظ صحیح کدام است؟ برای این موضوع استانداردهای مختلفی در زمینه HSE مطالعه شد که می‌توان به ISO 45001[1]، ANSI[2]، و بخش‌های تعریفی ILO[3] اشاره کرد. درحوزه سلامت در حوادث و بلایا نیز به UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction[4] رجوع شد. همچنین برای یافتن مترادف‌های عربی به ترجمه عربی UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction در سایت UNISDR مراجعه شد. در ادامه برای فهم معنای لغات عربی در باب‌های گوناگون، سایت آموزشی تبیان مطالعه شد. در نهایت بیان این نکته ضروری است که مفهوم، از لحاظ انگلیسی در دو رشته کاملا درک شده و صحیح به‌کار می‌رود اما اسم انتخاب‌شده ازلحاظ معناشناسی عربی- فارسی دریکی از این دو رشته تا این زمان اشتباه بوده است. برای این منظور این لغات را در باب‌های عربی مرور می‌کنیم.

خطر بر وزن فعل است که در زبان عربی ریشه نام دارد. ریشه‌ها در زبان عربی به معنای پتانسیل داشتن آن مورد هستند.

بر اساس این موضوع می‌توان "خطر" را به معنای پتانسیل داشتن آن دانست اما "مخاطره" در باب مفاعله است مفاعله خود "مصدر" است و این وزن در برگرداندن به فارسی یعنی انتقال فعل از موضع اول یا نفر اول به نفر دوم و یا موضع دوم یعنی "از به"، بنابراین مخاطره یعنی خطر را انتقال دادن و یا به وجود آوردن و از حالت پتانسیل بودن خارج کردن. همچنین اخطار نیز مصدری بر وزن افعال است که به معنی انتشار و آگاه‌سازی فعل است یعنی اخطار نیز به معنی هشدار و بیان وجود خطر است(۱). در گام بعدی به ترتیب به معنی فارسی لغات Hazard و Risk براساس ISO 45001 برای رشته HSE و ایمنی‌صنعتی و تعریف UNISDR برای رشته سلامت در بلایا می‌پردازیم.

Hazard: منبع با پتانسیل آسیب رساندن که سبب جراحت و یا بیماری شود(۲).

Risk: به حاصل‌ضرب احتمال یک رویداد خطرناک در شدت آن(۲).

Hazard: یک پدیده خطرناک، ماده، فعالیت انسانی و یا شرایطی که می‌تواند باعث مرگ، جراحت و یا سایر اثرات بر سلامتی شود و یا امکان آسیب به تجهیزات و دارایی‌های اجتماعی و اقتصادی و یا محیط زیستی را عامل شود(۳).

Risk: ترکیب احتمال یک رویداد و اثرات منفی آن(۳).

می‌توان نتیجه گرفت مفهوم دو لغت در دو رشته کاملاً یکسان است. اما بر اساس معناشناسی عربی و با توجه به تعاریف این دو لغت در دو رشته می‌توان به این نکته رسید که معادل صحیح فارسی لغت Hazard کلمه "خطر" و معادل صحیح واژه Risk لغت " مخاطره" است؛ اما ترجمه عربی منتشرشده به زبان عربی در سایت UNISDR نیز می‌تواند گواهی بر صحت این موضوع باشد(۴) که تابه‌حال تمامی عزیزان رشته سلامت در بلایا معادل فارسی جابجای این لغات را استفاده می‌کردند.

لذا پیشنهاد مؤلفین آن است که در تمامی مستندات و استانداردهای موجود اعم از کتب، دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های منتشرشده در ایران در رشته سلامت در بلایا این دو لغت ترجمه شده جابجا گردد و در رشته‌های ایمنی صنعتی و HSE نیز به‌جای کاربرد لغت ریسک از مخاطره استفاده شود.

1. International Organization for Standardization
2. American National Standards Institute
3. International Labor Organization
4. United Nations International Strategy for Disaster Reduction

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-07]

References

1. Arabic education [Internet]. Tebyan. 2020. Available from: https://article.tebyan.net/147009/%D8%AB%D9%84%D8%A7%D8%AB%DB%8C-%D9%85%D8%B2%DB%8C%D8%AF-%D9%82%D8%B3%D9%85%D8%AA-%D8%A7%D9%88%D9%84-. (Persian).
2. ISO 45001. 2018 [Internet]. ISO. 2018. Available from: https://www.iso.org/standard/63787.html.
3. English UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction [Internet]. United Nations International Strategy for Disaster Reduction (UNISDR). 2009. Available from: https://www.unisdr.org/files/7817_UNISDRTerminologyEnglish.pdf.
4. Arabic UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction [Internet]. United Nations International Strategy for Disaster Reduction (UNISDR). 2009. Available from: http://www.unisdr.org/files/7817_UNISDRTerminologyArabic.pdf.

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-07]